

ČESKÝ JAZYK A LITERATURA

CJMZD26C0T01

DIDAKTICKÝ TEST

Počet úloh: 32

Maximální bodové hodnocení: 50 bodů

Povolené pomůcky: psací potřeby

Tento dokument obsahuje zdůvodnění správných řešení jednotlivých úloh didaktického testu.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 1–5

(1) Znáte slova *flexit* nebo *hajp*, často užívaná mladými lidmi? Michaela Lišková, expertka na slovní zásobu, tyto výrazy řadí k neologismům. Ty podle ní k mluvě mladé generace patří: „Mladí touží po komunikaci, v níž se cítí doma, kam jim nikdo cizí nechodí.“

(2) Jejich jazyk se prý mění rychle. „Vítězí výrazy neotřelé, často záměrně nesrozumitelné pro rodiče či pedagogy,“ dodává Lišková. A zmíněná slova? *Flexit* znamená chlubit se, *hajp* je přehnaný rozruch, který kolem něčeho nastane.

Nová slova se ovšem objevují kdekoli, nejen mezi mládeží. Vznikají většinou ve vztahu k nějaké živé události či tématu. Některá mohou *****, jiná se v češtině ujmou. **Fungovat v běžném jazyce mohou třeba proto, že trvá společenská potřeba označovat novou skutečnost nebo že pro určité pojmenování nemáme český ekvivalent, někdy hraje roli i to, jak dobře se nám slovo skloňuje či časuje. Univerzální pravidlo, které z nových slov se uchytí a které ne, ale neexistuje.**

Neologismy shromažďuje třeba akademická databáze Neomat. Obsahuje slova nalezená v textech nejrůznějších žánrů (od literatury přes magazíny po návody), a to vždy s úryvkem textu, v němž byla použita. Do takových databází se však obvykle nedostanou výrazy vymyšlené „jen tak“ – pro zábavu či jedinou příležitost. Ty najdeme například v *Češtině 2.0*. Jde o tzv. otevřený slovník, kam hesla vkládají uživatelé: nejen neologismy, ale i slova slangová, regionální nebo jinak zajímavá.

(3) Jazykovědci se shodují, že zcela výjimečnou situací ohledně tvorby slov byla pandemie covidu. „Nedá se to s ničím srovnat. Když Ester Ledecká poprvé vyhrála olympiádu, vzniklo asi pět slov, což působilo jako exploze. Zato slov týkajících se pandemie přidali lidé do našeho slovníku přes šest tisíc,“ komentuje uvedené období marketingový specialista Martin Kavka, zakladatel *Češtiny 2.0*. K jeho oblíbeným výrazům patří *nosoroušci* (lidé s rouškou pod nosem) nebo *naroušitelé* (lidé odmítající roušku). Projdete-li *Češtinu 2.0*, jistě své oblíbence najdete i vy.

(Vzhledem k povaze jedné z úloh není zdroj výchozího textu uveden.)

max. 2 body

1 Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda jednoznačně vyplývá z výchozího textu (A), či nikoli (N).

	A	N
1.1 Ve slovníku <i>Čeština 2.0</i> jsou evidovány výhradně výrazy, které nelze nalézt v literatuře, magazínech a návodech.	☐	☒
1.2 Slova <i>flexit</i> a <i>hajp</i> řadí Michaela Lišková mezi neologismy z toho důvodu, že jsou nesrozumitelná pro rodiče a pedagogy.	☐	☒
1.3 Mezi události nebo témata, s nimiž souvisí vznik nových slov, patří pandemie covidu i první vítězství Ester Ledecké na olympiádě.	☒	☐
1.4 Slova <i>nosoroušci</i> či <i>naroušitelé</i> jsou podle Martina Kavky mezi uživateli <i>Češtiny 2.0</i> nejoblíbenější z více než šesti tisíc slov v tomto slovníku.	☐	☒

Zdůvodnění

Správnost řešení, tzn. zda posuzovaná tvrzení jednoznačně vyplývají či nevyplývají z výchozího textu, dokládají pasáže vyznačené ve výchozím textu příslušnou barvou.

- 2 Na vynechané místo (*****) ve výchozím textu patří české ustálené slovní spojení s významem *trvat jen krátce a brzy zmizet*. O které z následujících slovních spojení jde?

- A) mít psí život
- B) mít holý život
- ☒ C) mít jepičí život
- D) mít hořký život

Zdůvodnění

Ustálené slovní spojení *mít jepičí život* má význam *trvat jen (velmi) krátce a brzy skončit, zmizet, být velmi krátký, pomíjivý*, což vystihuje situaci popsanou ve výchozím textu: oproti slovům, která se v češtině ujmou (tj. *natrvalo uchytí, rozšíří*), přetrvají jiná jen velmi krátce.

Ostatní slovní spojení svým významem situaci z výchozího textu neodpovídají: *mít psí život* znamená *žít těžce a bolestně, mít těžký, ubohý život*; slovní spojení *holý život* znamená *pouze svůj vlastní život a nic jiného*; *hořký život* znamená *obtížný, nepříjemný, svízelný způsob života*.

max. 2 body

- 3 Vypište z první části výchozího textu dvě slovesa, která jsou v textu užita v jednotném čísle.

(Slova запиšte ve stejném tvaru, ve kterém jsou užita v textu. Za chybu se považuje jak neuvedení hledaného slova, tak zapsání jakéhokoli slova, které neodpovídá zadání.)

Řešení a zdůvodnění

Správným řešením jsou slovesa **řadí** a **nechodí**.

Slovesný tvar *řadí* se v příslušné větě (*Michaela Lišková, expertka na slovní zásobu, tyto výrazy řadí k neologismům*) shoduje s podmětem *Michaela Lišková, expertka*, a slovesný tvar *nechodí* se v příslušné větě shoduje s podmětem *nikdo*, jsou tedy v textu užity v jednotném čísle.

Ostatní slovesné tvary jsou v první části výchozího textu užity v čísle množném: *znáte* se shoduje s nevyjádřeným podmětem *vy*; *patří* s ukazovacím zájmenem *ty*; *touží* a *cítí* se se shodují s podmětem *mladí*.

1 bod

- 4 Která z následujících možností vystihuje tučně vyznačený úsek výchozího textu?

(Vyznačený úsek posuzujte v kontextu výchozího textu.)

- A) V tomto úseku je uveden úplný výčet faktorů ovlivňujících, zda může nové slovo fungovat v běžném jazyce.
- ☒ B) V tomto úseku jsou uvedeny některé z faktorů ovlivňujících, zda může nové slovo fungovat v běžném jazyce.
- C) V tomto úseku je uveden úplný výčet podmínek, které musí nové slovo splnit, aby mohlo fungovat v běžném jazyce.
- D) V tomto úseku jsou uvedeny podmínky, z nichž alespoň některou musí nové slovo splnit, aby mohlo fungovat v běžném jazyce.

Zdůvodnění

Zvýrazněný úsek zmiňuje faktory (*trvá společenská potřeba označovat novou skutečnost; pro určité pojmenování nemáme český ekvivalent; hraje roli i to, jak dobře se nám slovo skloňuje či časuje*), které mají vliv na to, zda začne slovo fungovat v běžném jazyce (*fungovat v běžném jazyce mohou třeba proto*). Výraz *třeba* zde vyjadřuje *možnost, eventualitu* – to znamená, že výčet faktorů není úplný, že jde pouze o námi vybrané příklady.

Text nezmiňuje podmínky přijímání nových slov do běžného jazyka, které slovo *musí splnit* – ve výchozím textu se nikde nepíše, že některá z uvedených situací (společenská potřeba označovat novou skutečnost, neexistence českého ekvivalentu, možnost ohýbání) musí nastat. Naopak je v textu explicitně uvedeno, že za těchto okolností slova v běžném jazyce fungovat mohou (nikoli musí) a že *univerzální pravidlo, které z nových slov se uchytí a které ne, neexistuje*.

1 bod

5 Která z následujících možností vystihuje třetí část výchozího textu?

- A) Autor výchozího textu zde předkládá vlastní názor, který podpírá promluvou jazykovědců, citovanou v podtrženém úseku textu.
- B) Autor výchozího textu zde cituje Martina Kavku, který přímo reaguje na promluvu jazykovědců, citovanou v podtrženém úseku textu.
- ☒ C) Autor výchozího textu zde cituje Martina Kavku, jehož promluvou ilustruje stanovisko jazykovědců, vyjádřené v podtrženém úseku textu.
- D) Autor výchozího textu zde předkládá vlastní názor, jímž přímo reaguje na stanovisko jazykovědců, vyjádřené v podtrženém úseku textu.

Zdůvodnění

Ve třetí části výchozího textu je citován Martin Kavka, a to v úseku „*Nedá se to s ničím srovnat. Když Ester Ledecká poprvé vyhrála olympiádu, vzniklo asi pět slov, což působilo jako exploze. Zato slov týkajících se pandemie přidali lidé do našeho slovníku přes šest tisíc*“. Jde o přímou řeč, která je promluvou Martina Kavky (jak naznačuje uvozovací věta komentuje uvedené období marketingový specialista Martin Kavka, zakladatel Češtiny 2.0). Pomocí ní mluvčí objasňuje (tj. ilustruje) podtržený úsek *zcela výjimečnou situací ohledně tvorby slov byla pandemie covidu*, který vyjadřuje stanovisko jazykovědců uvozené větou *jazykovědci se shodují*.

Ostatní alternativy třetí část výchozího textu nevystihují: nejedná se o vlastní názor autora textu podepřený promluvou jazykovědců ani o promluvu jazykovědců citovanou v potrženém úseku.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 6

Prozaik a překladatel ***** vydal roku 1958 román *Zbabělci*, který s ironickým nadhledem líčí poslední dny nacistické okupace. V této próze se poprvé objevila postava Dannyho Smiřického, již známe i z dalších děl (např. *Tankový prapor* nebo *Prima sezóna*). Po své emigraci do Kanady založil spisovatel se svou ženou nakladatelství *Sixty-Eight Publishers*, v němž vyšlo přes 200 publikací (např. díla Milana Kundery nebo Václava Havla).

(D. Karpatský, *Labyrint literatury*, upraveno)

1 bod

6 Na vynechané místo (***) ve výchozím textu patří správné jméno a příjmení spisovatele. O kterého z následujících spisovatelů jde?**

- A) Jan Skácel
- B) Josef Topol
- C) Pavel Kohout
- ☒ D) Josef Škvorecký

Zdůvodnění

Informace uvedené ve výchozím textu se týkají života a díla Josefa Škvoreckého.

7 Seřadte jednotlivé části textu (A–E) tak, aby byla dodržena textová návaznost.

A) Zatarasil ji několika prkny, aby se mu zvířata v noci nerozprchla. Vlci v těch místech sice nebyli, ale jednou mu jedna ovce utekla a on měl pak ráno co dělat, aby ji našel.

B) Už se stmívalo, když Santiago zahlédl zbytky jakéhosi stavení. Zastavil se i se svým stádem a prohlížel si to, co kdysi bývalo kostelem.

C) Vzhlédl vzhůru a uviděl, že děravou střechou svítí dovnitř hvězdy. Santiago se napil vína a začal budit ty ovce, které ještě spaly. Všiml si už dřív, že většina ovcí se probouzí zároveň s ním. Jakási tajuplná síla pojila jeho život s těmi zvířaty, která s ním už roky putovala za potravou.

D) Rozprostřel na zem plášť a pod hlavu si místo polštáře dal knížku, kterou zrovna dočetl. Než usnul, napadlo ho, že by měl číst tlustší knihy: líp se na nich leží. Probudil se ještě za tmy.

E) Klenba se zbortila už dávno a na místě dřívější sakristie vyrostl veliký fíkovník. Santiago se zde rozhodl přespát, a tak vehnal ovce dovnitř polorozpadlou branou.

(P. Coelho, Alchymista, upraveno)

Řešení

7.1 B)

7.2 E)

7.3 A)

7.4 D)

7.5 C)

B) Už se stmívalo, když Santiago zahlédl zbytky jakéhosi stavení. Zastavil se i se svým stádem a prohlížel si to, co kdysi bývalo kostelem. **E)** Klenba se zbortila už dávno a na místě dřívější sakristie vyrostl veliký fíkovník. Santiago se zde rozhodl přespát, a tak vehnal ovce dovnitř polorozpadlou branou. **A)** Zatarasil ji několika prkny, aby se mu zvířata v noci nerozprchla. Vlci v těch místech sice nebyli, ale jednou mu jedna ovce utekla a on měl pak ráno co dělat, aby ji našel. **D)** Rozprostřel na zem plášť a pod hlavu si místo polštáře dal knížku, kterou zrovna dočetl. Než usnul, napadlo ho, že by měl číst tlustší knihy: líp se na nich leží. Probudil se ještě za tmy. **C)** Vzhlédl vzhůru a uviděl, že děravou střechou svítí dovnitř hvězdy. Santiago se napil vína a začal budit ty ovce, které ještě spaly. Všiml si už dřív, že většina ovcí se probouzí zároveň s ním. Jakási tajuplná síla pojila jeho život s těmi zvířaty, která s ním už roky putovala za potravou.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 8

Vydávat svůj časopis jsme schopni jen zásluhou dárců jako jste Vy a já jsem za Vaši dosavadní podporu hluboce vděčný.

1 bod

8 Po které z následujících úprav bude ve výchozím textu správně zapsána interpunkce?

- A) doplní-li se pouze jedna čárka, a to těsně za slovo *dárců*
- ☒ B) doplní-li se dvě čárky, a to těsně za slovo *dárců* a těsně za slovo *Vy*
- C) doplní-li se dvě čárky, a to těsně za slovo *dárců* a těsně za slovo *podporu*
- D) doplní-li se dvě čárky, a to těsně za slovo *Vy* a těsně za slovo *podporu*

Zdůvodnění

Jde o souvětí skládající se ze tří vět: na první větě hlavní (*Vydávat svůj časopis jsme schopni jen zásluhou dárců*) je závislá vedlejší věta (*jako jste Vy*), na niž navazuje druhá věta hlavní (*a já jsem za Vaši dosavadní podporu hluboce vděčný*). Vedlejší věta musí být oddělena čárkami z obou stran, čárky tedy musejí být za slovem *dárců* a za slovem *Vy*: *Vydávat svůj časopis jsme schopni jen zásluhou dárců, jako jste Vy, a já jsem za Vaši dosavadní podporu hluboce vděčný*.

K užití čárky za slovem *podporu* není z hlediska větné skladby žádný důvod.

1 bod

9 Které z následujících souvětí není zapsáno pravopisně správně?

- ☒ A) Zabal si a hni **s sebou**, ať stihneme vlak, který jede za hodinu.
- B) Obrazy, které umělec odvezl s sebou, se nenávratně ztratily.
- C) Kdybych si vzala hotovost s sebou, nehledala bych bankomat.
- D) Zásoby, které mi dal tatínek s sebou, mi má spolubydlící snědla.

Zdůvodnění

V souvětí *Zabal si a hni sebou, ať stihneme vlak, který jede za hodinu* je výraz *sebou* předmětem v 7. pádě (Hni kým? Sebou.), nikoli příslovečným určením *s sebou* (jde o příslovečné určení společenství, tedy jedno ze způsobových příslovečných určení) jako v ostatních alternativách.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 10

Ráno se spustil prudký déšť.	Protivníci mají velkou převahu.
Očím škodí intenzivní světlo.	Přivázala loď tlustým provazem.
Začaly mohutné otřesy půdy.	Vždy obdivoval její pevnou vůli.
Stále k ní chová hluboké city.	Jeho film si získal četné příznivce.
Používá širokou škálu odstínů.	Zanechala skutečně mocný dojem.

max. 2 body

10 Vypište z výchozího textu dvě přídavná jména, jež nelze v kontextu dané věty nahradit příslušným tvarem slova *silný*, má-li její význam zůstat zachován.

(Za chybu je považováno jak neuvedení hledaného slova, tak zapsání jakéhokoli slova, které neodpovídá zadání.)

Řešení a zdůvodnění

Správným řešením jsou přídavná jména **širokou** a **četné**.

Ve větě *Používá širokou škálu odstínů* je slovo *širokou* užito ve významu *mající velký rozsah* a slovo *četné* má ve větě *Jeho film si získal četné příznivce* význam *početný, hojný, mnohý*. Ani jeden z těchto významů neodpovídá žádnému z významů slova *silný*, a tudíž tato slova nelze slovem *silný* synonymně nahradit.

max. 4 body

11 Přiřadte k jednotlivým medailonkům (11.1–11.4) příslušného spisovatele (A–F).

(Žádná z možností A–F nesmí být přiřazena víckrát než jednou.)

11.1	Tento spisovatel, novinář a esejista ve své tvorbě – zejména v antiutopickém románu <i>1984</i> a alegorické novele <i>Farma zvířat</i> – demaskoval fungování totalitní společnosti.	_____
11.2	K proslulým dílům tohoto představitele tzv. ztracené generace patří tragický příběh z autorovy rodné Kalifornie <i>O myších a lidech</i> – novela o přátelství dvou námezdních dělníků v době hospodářské krize.	_____
11.3	Tento básník, prozaik, dramatik i překladatel se proslavil románem <i>Doktor Živago</i> , v němž zachycuje milostný příběh ruského lékaře na pozadí politických poměrů v Rusku od 1. světové války do roku 1943.	_____
11.4	Tvorbu tohoto německého spisovatele, působícího převážně v 1. polovině 20. století, charakterizuje reflexe dobových společensko-filozofických otázek, jako jsou např. příčiny fanatismu nebo postavení umělce ve společnosti. K jeho nejznámějším dílům patří novela <i>Smrt v Benátkách</i> .	_____
A)	Thomas Mann	
B)	George Orwell	
C)	John Steinbeck	
D)	Boris Pasternak	
E)	Erich Maria Remarque	
F)	Anton Pavlovič Čechov	

Řešení a zdůvodnění

- 11.1 B)
11.2 C)
11.3 D)
11.4 A)

Možnostem E) a F) neodpovídá žádný z uvedených medailonků.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 12–16

(1) Pan Havlík napínal oči k polím. Rozeznával pohyb a hlasitý křik. Po včerejšku už tušil, proč tenhle ruch ke žním nejspíš nepatří.

„Zaměřují nás,“ řekli totiž Havlíkovi večer jeho tři hosté. Celou noc pak stěhovali věci pryč. Všecky – kromě žlutého kufříku. Dva zmizeli dnes nad ránem v lesích a teď tady zbýval už jen telegrafista. Rudý námahou seděl ve včelíně nad vysílačkou a snažil se navázat spojení. Šlo to zatraceně špatně.

Křik z polí byl teď již srozumitelný: „Němci táhnou na ves!“

(2) Byl nejvyšší čas. Havlík doběhl k včelímu staveníčku, vtrhl dovnitř a zašeptal: „Je zle. Utíkejte!“

„Tumáte, uklidte to, já nějak proklíčuju...“ odvětil telegrafista a vyklouzl ven. Havlík zůstal uvnitř, držel žlutý kufřík s vysílačkou, který právě převzal, a přemýšlel o vhodné skrýši.

Vtom za humny třeskly tři výstřely. Havlík vmžiku ukryl kufřík za zadní stěnu jednoho úlu a vykročil do zahrady. Na trávníku ležel tvář dolů ten, s nímž Havlík před chvílí hovořil. Hrůza starce tak ochromila, až ztratil vládu nad svým tělem.

Záhy přiběhli ke včelínu střelci z čtyř SS a začali rvát, že zastřelený určitě vyběhl z tohoto svinského baráku. Pak Němci objevili na hrušni anténu, spojenou přímo se střechou včelína. Rozrazili dveře, ale kromě několika úlů nic neviděli. Komandant starého muže chytl a začal jím trást. Hrdelní němčinou na něj hulákal, kde že je vysílačka.

„Nekřičte na mne,“ řekl mírně pan Havlík, „nic vám nepovím.“

Komandant začal ze vzteku tlouct pažbou do nejbližšího úlu. Ostatní ho následovali, dokud několik úlů nerozmlátili na padrtě. Rozzuřené včely napadaly vše, s čím se střetly. Němci se dali na útěk a za chvíli zmizeli z dohledu.

Pan Havlík plakal jako dítě. Roj hmyzu pomalu pokojněl jeho blízkostí, včely se slétaly a usedaly mu na tělo. Nakonec stařec ***** nahmatal ve zbytcích pláství královnu. Držel ji a šeptal zdrceně: „I včelám... berou život!“

(J. Drda, Včelař, upraveno)

max. 2 body

12 Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda jednoznačně vyplývá z výchozího textu (A), či nikoli (N).

	A	N
12.1 Ve chvíli, kdy byly vypáleny tři výstřely, byl pan Havlík ve včelíně.	☒	☐
12.2 Nález antény na stromě zapříčinil, že střelci z čtyř SS začali považovat včelín za původní úkryt muže, jehož zastřelili.	☐	☒
12.3 Poté, co Němci utekli, se včely následkem přítomnosti pana Havlíka pomalu uklidňovaly a shromažďovaly se na jeho těle.	☒	☐
12.4 Zařízení, pomocí něž se pokoušel pracně navázat spojení, svěřil telegrafista těsně před svým odchodem panu Havlíkovi.	☒	☐

Zdůvodnění

Správnost řešení, tzn. zda posuzovaná tvrzení jednoznačně vyplývají či nevyplývají z výchozího textu, dokládají pasáže vyznačené ve výchozím textu příslušnou barvou.

1 bod

13 Která z následujících možností patří na vynechané místo (***) ve výchozím textu?**

(Po doplnění slovního spojení musí být příslušná věta spisovná, gramaticky správná a smysluplná.)

- A) rukami nemotorným úděsem a bolestí
- B) rukama nemotorným úděsem a bolestí
- C) rukami nemotornými úděsem a bolestí
- ☒ D) rukama nemotornýma úděsem a bolestí

Zdůvodnění

Na vynechané místo v textu patří slovní spojení *rukama nemotornýma úděsem a bolestí*. Tvar *rukama* zde označuje párové části lidského těla, proto je v 7. pádě množného čísla užitá koncovka tzv. dvojného čísla *-a*. Rozvíjející přídavné jméno *nemotornýma* se musí s podstatným jménem shodovat v čísle, rodě a pádě, proto je v něm užitá stejná koncovka. Ostatní varianty obsahují gramaticky nesprávné tvary nebo tvary, po jejichž doplnění by nevznikla spisovná, smysluplná věta.

1 bod

14 Které z následujících tvrzení odpovídá první části výchozího textu?

- A) Tato část obsahuje retrospektivní pasáž, v níž je užitá nepřímá řeč.
- ☒ B) Tato část obsahuje retrospektivní pasáž, v níž není užitá nepřímá řeč.
- C) Tato část je vyprávěna výhradně chronologicky a je v ní užitá nepřímá řeč.
- D) Tato část je vyprávěna výhradně chronologicky a není v ní užitá nepřímá řeč.

Zdůvodnění

V úvodu výchozího textu je nastíněna situace, kdy se z polí ozýval křik: *Pan Havlík napínal oči k polím. Rozeznával pohyb a hlasitý křik*. Poté se vyprávění s větou *po včerejšku už tušil vrací k předchozímu večeru a noci a líčí, že hostům pana Havlíka hrozilo odhalení Němci*, a proto probíhalo stěhování věcí (*„Zaměřují nás,“ řekli totiž Havlíkovi večer jeho tři hosté. Celou noc pak stěhovali věci pryč. Všecky – kromě žlutého kufříku. Dva zmizeli dnes nad ránem v lesích*). Následně děj pokračuje líčením snahy telegrafisty navázat spojení, načež se vrací ke křiku doléhajícímu z polí, tedy do doby, v níž úryvek začíná. Příběh tudíž nepostupuje výlučně chronologicky, ale vrací se v čase do minulosti, jde tedy o retrospektivu (tj. *pohled do minulosti*).

Posuzovaná část textu se odehrává ve dvou promluvových pásmech. Kromě vypravěče, který zde neužívá ani přímou, ani nepřímou řeč, promlouvají v příslušné části již pouze hosté pana Havlíka, a to v přímé řeči. Nepřímá řeč tedy v dané pasáži užitá není.

1 bod

15 Který z následujících úseků výchozího textu neobsahuje slovo, které je v kontextu tohoto textu expresivní?

- A) hrdelní němčinou na něj hulákal
- B) několik úlů nerozmlátili na padrt'
- ☒ C) starého muže chytl a začal jím třást
- D) vyběhl z tohohle svinského baráku

Zdůvodnění

Úsek *starého muže chytl a začal jím třást* neobsahuje žádné slovo, které je v daném kontextu expresivní (všechna posuzovaná slova jsou užita v základních neutrálních významech), ostatní posuzované úseky expresivní slova obsahují:

- slovo *hulákat* je vždy expresivní, v textu má význam *povykovat; silně nebo hrubě vykřikovat, křičet*;
- slovo *rozmlátit* je vždy expresivní, v textu má význam *mlácením zcela rozbít na kusy; rozbít, roztlouci*; slovní spojení *na padrt'* je vždy expresivní, má význam *na drobné části*;
- slovo *svinský* má v textu expresivní význam *nečistý, špinavý, ošklivý*.

1 bod

16 Které z následujících tvrzení o vedlejší větě podtržené ve výchozím textu je pravdivé?

- A) Tato věta vyjadřuje, co starce tak ochromilo.
- B) Tato věta vyjadřuje, z čeho měl stařec hrůzu.
- C) Tato věta vyjadřuje, proč byl stařec ochromen hrůzou.
- ☒ D) Tato věta vyjadřuje, nakolik byl stařec ochromen hrůzou.

Zdůvodnění

Souvětí *Hrůza starce tak ochromila, až ztratil vládu nad svým tělem* obsahuje vedlejší větu příslovečnou měrovou, která vyjadřuje míru ochromení: Jak moc/nakolik hrůza starce ochromila? *Až ztratil vládu nad svým tělem*.

Ostatní alternativy vyjadřují vedlejší věty podmětovou, předmětovou a příslovečnou příčinnou – tyto vztahy neodpovídají významu uvedeného souvětí.

max. 2 body

VÝCHOZÍ TEXTY K ÚLOZE 17

TEXT 1

letišťe	kráska	prodavač	plovárna
věstec	cihelna	dobyvatel	kutil
čtenářka	květák	rychlík	houslista

TEXT 2

Názvy nositelů vlastnosti jsou podstatná jména, která jsou odvozená od přídavných jmen a pojmenovávají živé bytosti i věci podle vnějších znaků nebo charakteristických rysů, např. *lakomec* od *lakomý*, *mělčina* od *mělký*.

(CZVV)

max. 2 body

17 Vypište z TEXTU 1 dva názvy nositelů vlastnosti.

(Úlohu řešte na základě definice uvedené v TEXTU 2. Za chybu je považováno jak neuvedení hledaného slova, tak zapsání jakéhokoli slova, které neodpovídá zadání.)

Řešení a zdůvodnění

Správným řešením jsou slova **kráska** a **rychlík**.

Slovo *kráska* je odvozeno od přídavného jména *krásný* a označuje dívku či ženu, která vyniká krásou (označení se v přeneseném významu může vztahovat rovněž na věc), a slovo *rychlík* je odvozeno od přídavného jména *rychlý* a označuje věc či osobu vyznačující se rychlostí.

VÝCHOZÍ TEXTY K ÚLOHÁM 18–23

TEXT 1

(1) Velmi **nápadným** jevem, který bývá znám především z vysokohorských a polárních oblastí, je tzv. barevný sníh (např. červený či oranžový). První písemná zmínka o tomto fenoménu pochází z Aristotelova přírodovědného spisu *Meteorologica*, kroniky z pozdějších dob zmiňují zčervenání sněhových polí v Alpách nebo Vysokých Tatrách. Možných příčin najdeme ve starých textech mnoho: psalo se, že červený sníh je božím varováním nebo že **indikuje** přítomnost rudných žil. **Vědci dlouho pracovali s hypotézou**, že sníh zabarvují prachové částice, např. z pouště nebo z okolních skal.

Stejného předpokladu jako oni se zprvu držel i Charles Darwin. Když si však roku 1835 při přechodu And všiml, že stopy mezků ve sněhu červenají, odebral vzorek červeného sněhu a krátce poté ho prozkoumal pod mikroskopem. Objevil několik malých spor, jež **pokládal** za výtrusy rostlin. Až koncem 19. století rozpoznal švýcarský biolog Robert Chodat, že zbarvení sněhu vzniká intenzivním namnožením zvláštních mikroorganismů, **KTERÉ** dnes nazýváme *sněžné řasy*.

(2) Přes pojmenování „sněžné“ nejsou tyto organismy vázané na věčný sníh – v obdobích bez sněhové pokrývky přežijí i na povrchu půdy. Když napadne sníh, počkají v něm sněžné řasy na svou příležitost do jara: tehdy se ve sněhových polích za příhodných okolností **masivně rozšíří** a zbarví JEJICH povrch. Tento jev lze pozorovat díky barvivům nahromaděným v buňkách, např. červenému astaxanthinu. Sněžné řasy ho produkují hlavně proto, že je **chrání** před negativními vlivy slunečního záření a zvyšuje odolnost buněk vůči mrazu.

(3) Sněžné řasy ovšem disponují řadou dalších vlastností, které jim umožňují **adaptaci** na extrémní podmínky. Zástupci většiny druhů sněžných řas se například mění zhruba na tři měsíce v roce v bičíkovce s možností aktivního pohybu. Pomocí bičíku mohou řasy ve sněhu měnit polohu a najít tak místa **příznivá** pro život. Tato schopnost je sněžným řasám velmi prospěšná, obzvlášť když žijí v prostředí tak plném náhlých a prudkých změn.

(ziva.avcr.cz; www.idnes.cz, upraveno)

TEXT 2

U některých přídavných jmen vzoru *mladý* existují **tvary složené** (např. *bosý, bosá*) i **tvary jmenné** (např. *bos, bosa*). Přídavná jména vzoru *jarní* však jmenné tvary nemají.

(CZVV)

max. 2 body

18 Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda jednoznačně vyplývá z výchozího textu (A), či nikoli (N).

	A	N
18.1 V důsledku zčervenání sněhu začnou sněžné řasy tvořit barvivo zvané astaxanthin.	☐	☒
18.2 Charles Darwin vycházel zpočátku ze stejné hypotézy jako jiní vědci, a to že příčinou zbarvení sněhu jsou prachové částice.	☒	☐
18.3 Vzorek červeného sněhu zkoumal Charles Darwin ve stejném století, kdy Robert Chodat identifikoval, čím je zbarvení sněhu způsobeno.	☒	☐
18.4 Skutečnost, že už kdysi byl ve Vysokých Tatrách objeven červený sníh, je písemně zaznamenána v jednom Aristotelově přírodovědném spisu.	☐	☒

Zdůvodnění

Správnost řešení, tzn. zda posuzovaná tvrzení jednoznačně vyplývají či nevyplývají z TEXTU 1, dokládají pasáže vyznačené v TEXTU 1 příslušnou barvou.

1 bod

19 Který z následujících úseků TEXTU 1 obsahuje přídavné jméno ve tvaru jmenném?

(Úlohu řešte na základě informací uvedených v TEXTU 2.)

- A) tato schopnost je sněžným řasám velmi prospěšná
- B) možných příčin najdeme ve starých textech mnoho
- C) když žijí v prostředí tak plném náhlých a prudkých změn
- ☒ D) který bývá znám především z vysokohorských a polárních oblastí

Zdůvodnění

Jmenný tvar přídavného jména *znám* je krátkým tvarem přídavného jména *známý*, který je zde užit v 1. pádě jednotného čísla jako jmenná část přísudku. Ostatní alternativy žádný jmenný tvar přídavného jména neobsahují.

1 bod

20 Které z následujících tvrzení o zájmenech *které* a *jejich*, zapsaných v TEXTU 1 velkými písmeny, je pravdivé?

- A) Zájmeno *které* odkazuje ke slovnímu spojení *intenzivní namnožení*, zájmeno *jejich* ke slovnímu spojení *sněhová pole*.
- B) Zájmeno *které* odkazuje ke slovnímu spojení *intenzivní namnožení*, zájmeno *jejich* ke slovnímu spojení *příhodné okolnosti*.
- ☒ C) Zájmeno *které* odkazuje ke slovnímu spojení *zvláštní mikroorganismy*, zájmeno *jejich* ke slovnímu spojení *sněhová pole*.
- D) Zájmeno *které* odkazuje ke slovnímu spojení *zvláštní mikroorganismy*, zájmeno *jejich* ke slovnímu spojení *příhodné okolnosti*.

Zdůvodnění

V souvětí *Až koncem 19. století rozpoznal švýcarský biolog Robert Chodat, že zbarvení sněhu vzniká intenzivním namnožením zvláštních mikroorganismů, KTERÉ dnes nazýváme sněžné řasy* odkazuje zájmeno *které* ke slovnímu spojení *zvláštních mikroorganismů*, s nímž se shoduje v čísle a rodě (číslo množné, rod mužský). Ve větě zájmeno zastupuje předmět, je tedy užito ve 4. pádě (Koho/co nazýváme *sněžné řasy*? Zvláštní mikroorganismy).

V souvětí *Když napadne sníh, počkají v něm sněžné řasy na svou příležitost do jara: tehdy se ve sněhových polích za příhodných okolností masivně rozšíří a zbarví JEJICH povrch* odkazuje zájmeno *jejich* ke slovnímu spojení *ve sněhových polích*, které je užito ve tvaru množného čísla a jemuž zájmeno *jejich* přivlastňuje *povrch* (zbarví povrch sněhových polí).

1 bod

21 Ve které z následujících možností je uvedena dvojice slov, jež jsou v kontextu TEXTU 1 antonymy?

(První slovo z každé dvojice pochází z TEXTU 1 a je v něm vyznačeno tučně.)

- A) nápadný – neobvyklý
- B) pokládat – zvedat
- C) chránit – útočit
- ☒ D) příznivý – nevhodný

Zdůvodnění

Slovo *příznivý* je v TEXTU 1 užito ve významu *vhodný, vyhovující pro život*, v daném kontextu by tedy slovo *nevhodný* mělo opačný význam.

Ostatní uvedené dvojice slov nejsou v kontextu textu antonymy:

- slova *nápadný* (ve významu *budící pozornost*) – *neobvyklý* (ve významu *zvláštní, nezvyklý*) jsou v daném kontextu synonymy;
- slovo *pokládat* je užito ve významu *považovat*, nemá tedy opačný význam než slovo *zvedat*;
- slovo *chránit* je užito ve významu *bránit před škodlivými vlivy*, nemá tedy opačný význam než slovo *útočit*.

1 bod

22 Které z následujících tvrzení o slovech podtržených v TEXTU 1 je pravdivé?

(Chybně užitě slovo je v případě této úlohy slovo, jehož význam neodpovídá kontextu TEXTU 1).

- ☒ A) Žádné ze slov *indikovat*, *masivně* a *adaptace* není v textu užito chybně.
- ☐ B) Slovo *adaptace* je v textu užito chybně, mělo by být nahrazeno slovem *aplikace*.
- ☐ C) Slovo *masivně* je v textu užito chybně, mělo by být nahrazeno slovem *marginálně*.
- ☐ D) Slovo *indikovat* je v textu užito chybně, mělo by být nahrazeno slovem *infikovat*.

Zdůvodnění

Slovo *indikovat* má v textu význam *být ukazatelem určitého stavu* (v tomto případě přítomnosti rudných žil); slovo *masivně* má v textu význam *velmi, mohutně* (sněžné řasy se velmi rozmnoží); slovo *adaptace* má v textu význam *přizpůsobení se novým nebo změněným podmínkám* (vlastnosti sněžných řas jim umožní přizpůsobit se extrémním podmínkám). Všechna zvýrazněná slova tedy odpovídají svým významem kontextu TEXTU 1.

max. 2 body

23 Vypište z druhé části TEXTU 1 dvě předložky, které se v textu pojí se 3. pádem.

(Zapište pouze předložku, nikoli slovo ve 3. pádě. Za chybu je považováno jak neuvedení hledané předložky, tak zapsání jakéhokoli slova, které neodpovídá zadání.)

Řešení a zdůvodnění

Správným řešením jsou slova **díky** a **vůči**.

Tato slova jsou v TEXTU 1 užita jako předložky, které se pojí se slovy ve 3. pádě (*díky barvivům; vůči mrazu*).

max. 2 body

24 Rozhodněte o každém z následujících souvětí, zda je zapsáno pravopisně správně (A), či nikoli (N).

	A	N
24.1 Vinou opilého řidiče došlo na silnici k nehodě, při níž se srazily dva autobusy.	☒	☐
24.2 Stovky lidí zamířily na náměstí, kde se na vánočních trzích prodávaly ozdoby.	☒	☐
24.3 Tajní agenti se snažili infiltrovat do státního podniku, aby zkusili ovlivnit důležité státní zakázky.	☒	☐
24.4 Mladému výtržníkovi byl udělen vysoký trest, mnozí však za touto přísností viděly předsudky proti obyvatelům vyloučené lokality.	☐	☒

Zdůvodnění

Přísudek *viděli* se musí shodovat s podmětem *mnozí*, který je rodu mužského životného.

VÝCHOZÍ TEXTY K ÚLOHÁM 25–28

TEXT 1

(1)

Byl štědrý prosinec. Na zasněžené pláni
s paletou v ruce kdosi stál.
Sněžilo, sněžilo do jeho malování.
On nevěděl, on maloval

si nahou zimu, její pevné kosti,
údolí klína, hlubší, nežli chtěl,
a výšku ňader v strmé závratnosti.
Sněžilo na model.

Tu havran zakroužil, ach Bože, co ten chce **tu**
a odkud přilétá?

Byl štědrý prosinec. Sněžilo na paletu
a prázdná byla paleta.

Ta strašná bezmocnost zmocnit se malování,
jež padá na plátna,
a je jak bílý sníh, jenž neví, neví ani,
proč padat má!

(2)

Ta strašná bezmocnost zastavit prchající!
Zeslábla ruka tvá,
jazyk máš svázaný a nedovede říci
tomu, co roztává:

ó věčné proměny, taje vše utajené,
ó věčné proměny, až rozplynou se v sníh,
kde budeš, duše má? Kde budeš, v které ženě
a v kterých závějích?

(3)

Byl štědrý prosinec. Na zasněžené pláni
S PALETOU V RUCE KDOSI STÁL.
Sněžilo, sněžilo do jeho malování.
On nevěděl, on maloval.

(J. Orten, Bílý obraz, upraveno)

TEXT 2

Paronomázie je figura, která vzniká, když se v jednom verši vyskytují slova zvukově si podobná, často také příbuzná. Významový vztah mezi slovy ale může být jen zdánlivý. Příklady paronomázie: končí někde v nekonečnu; hrabě hrábě nepoužívá.

(CZVV)

1 bod

25 Které z následujících tvrzení odpovídá TEXTU 1?

- A) V první části textu kdosi lituje, že byl namalovaný ženský akt zničen vytrvalým sněžením.
- B) V první části textu kdosi soucítí s prokřehlou vyhublou ženou stojící malíři modelem.
- ☒ C) V druhé části textu kdosi vznáší otázky ohledně budoucnosti své duše.
- D) V druhé části textu kdosi sděluje, že má dost síly k překonání překážek.

Zdůvodnění

V posledních třech verších druhé části básně se lyrický subjekt (ten, kdo v básni promlouvá) obrací do své budoucnosti (...až rozplynou se v sníh) a existenciálními otázkami vyjadřuje pocit určité nejistoty (kde budeš, duše má? Kde budeš, v které ženě a v kterých závějích?).

Ostatní alternativy neodpovídají výchozímu textu: v první části textu se nepíše o lítosti nad zničením malovaného aktu a nevystupuje zde žádná reálná žena, výrazy s významem částí ženského těla metaforicky označují rysy krajiny (pevné kosti, údolí klína a výška ňader se vztahují ke slovnímu spojení *tu nahou zimu*); v druhé části textu je vyjádřen nedostatek životní síly k překonávání překážek (*Ta strašná bezmocnost zastavit prchající! Zeslábla ruka tvá, jazyk máš svázaný a nedovede říci...*).

1 bod

26 Které z následujících tvrzení o dvou úsecích podtržených v TEXTU 1 je pravdivé?

(Úlohu řešte na základě definice uvedené v TEXTU 2.)

- ☒ A) Paronomázie se vyskytuje v každém z těchto úseků.
- ☐ B) Paronomázie se nevyskytuje v žádném z těchto úseků.
- ☐ C) Paronomázie se vyskytuje pouze v úseku podtrženém v první části textu.
- ☐ D) Paronomázie se vyskytuje pouze v úseku podtrženém v druhé části textu.

Zdůvodnění

Definici paronomázie uvedené v TEXTU 2 vyhovují oba posuzované úseky básně: slova *bezmocnost* a *zmocnit se* jsou příbuzná (obsahují stejný kořen *moc*), slova *taje* a *utajené* jsou si zvukově podobná (obsahují hláskovou skupinu *taje*).

1 bod

27 Je alespoň některý z výrazů tučně vyznačených v TEXTU 1 ohebným slovem?

- ☐ A) Ano, a to jak výraz na začátku verše, tak výraz na konci verše.
- ☒ B) Ne, a to ani výraz na začátku verše, ani výraz na konci verše.
- ☐ C) Ano, avšak pouze výraz na začátku verše.
- ☐ D) Ano, avšak pouze výraz na konci verše.

Zdůvodnění

Výraz *tu* na začátku verše je příslovcem, tedy neohebným slovem, které má význam *v té chvíli, najednou*; výraz *tu* na konci verše je také příslovcem, užitým ve významu *tady, zde*.

1 bod

28 Které z následujících tvrzení o verši zapsaném ve třetí části TEXTU 1 velkými písmeny je pravdivé?

- ☐ A) Tento verš je osmislabičný a rýmuje se s veršem, který je devítislabičný.
- ☐ B) Tento verš je devítislabičný a rýmuje se s veršem, který je osmislabičný.
- ☒ C) Tento verš je osmislabičný a rýmuje se s veršem, který je také osmislabičný.
- ☐ D) Tento verš je devítislabičný a rýmuje se s veršem, který je také devítislabičný.

Zdůvodnění

Verš *s paletou v ruce kdosi stál* se rýmuje se čtvrtým veršem dané sloky *on nevěděl, on maloval*. Oba tyto verše jsou osmislabičné.

29 Přiřadte k jednotlivým podúlohám (29.1–29.3) odpovídající tvrzení (A–E).

(Každou možnost z nabídky A–E lze přiřadit maximálně jednou.)

- 29.1 Při povodních místní hasiči zachránili štěně uvězněné na střeše domu. _____
- 29.2 Při povodních místní hasiči zachránili štěně uvězněné na střeše domu. _____
- 29.3 Při povodních místní hasiči zachránili štěně uvězněné na střeše domu. _____

- A) Podtržený větný člen závisí na slovese a není rozvíjen žádným větným členem.
- B) Podtržený větný člen závisí na slovese a je rozvíjen alespoň jedním větným členem.
- C) Podtržený větný člen závisí na přídavném jméně a není rozvíjen žádným větným členem.
- D) Podtržený větný člen závisí na podstatném jméně a není rozvíjen žádným větným členem.
- E) Podtržený větný člen závisí na podstatném jméně a je rozvíjen alespoň jedním větným členem.

Řešení a zdůvodnění

29.1 A)

Větný člen *při povodních* je příslovečné určení času, které závisí na slovese *zachránili* – blíže určuje časové okolnosti děje vyjádřeného slovesem. Není dále rozvíten.

29.2 B)

Větný člen *štěně* je předmět, který závisí na slovese *zachránili* – představuje objekt zasažený dějem vyjádřeným slovesem. Je dále rozvíten slovním spojením *uvězněné na střeše domu*.

29.3 D)

Podtržený větný člen je přívlastek neshodný, který závisí na podstatném jméně *domu* – vyjadřuje přináležitost části objektu k celku. Není dále rozvíten.

Tvrzením uvedeným v alternativách C) a E) neodpovídá žádné ze souvětí.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 30–32

Videomapping je promítání obrazu na objekt ve veřejném prostoru, které pomocí světla a pohybu vyvolá trojrozměrný dojem. Nudná stěna se vám tak před očima promění v cokoli – spatříte třeba jezero se zpívajícími lososi a žirafami pinkajícími si blyštivými míči.

Představení probíhá za tmy a promítá se většinou na nějak význačné stavby, např. kostely nebo veřejné budovy. Zásadní trik, dodávající projekci plastičnost, spočívá ve vytvoření iluze stínu u zobrazovaných předmětů. Ale jak vykouzlit stín? Stín je absence světla, takže místa, kde má vzniknout dojem stínu, se neosvětlí. V kombinaci světelné kresby s členitou strukturou promítací plochy pak vzniká prostorový efekt.

Videomapping se neobejde bez výkonných projektorů a speciálních programů. Jeho realizace vychází z komplikované matematické teorie: třeba když světlo z více projektorů není zcela barevně sladěné, lze vypočítat, jak rozdíl následně kompenzovat. Zohledňují se i otřesy země způsobené kroky mnoha návštěvníků, každý projektor proto stojí na podložce či v antivibrační kabině. Neoddělitelnou složkou zdařilých produkcí je hudba. Ta by měla souznít s dějem na ploše, např. při zaznění bubnů se zobrazená scéna zboří.

S videomappingem se můžeme v České republice setkat stále častěji. Poslední dobou totiž přibývá měst, která jím nahrazují novoroční ohňostrojovou kratochvíli, neboť jde o alternativu šetrnější k životnímu prostředí.

(www.denikn.cz; www.abicko.cz, upraveno.)

max. 4 body

30 Najděte ve výchozím textu čtyři slova, která jsou v něm zapsána s pravopisnou chybou, a napište je pravopisně správně.

(Slova запиšte bezchybně, a to ve stejném tvaru, ve kterém jsou užitá v textu. Tvary slova *videomapping* jsou zapsány správně. Za chybu je považováno jak neuvedení hledaného slova, tak zapsání jakéhokoli slova, které neodpovídá zadání.)

Řešení a zdůvodnění

Správným řešením jsou slova:

- **trojrozměrný** – přídavné jméno obsahující kořen *měr* (je příbuzné např. se slovesem *měřit*);
- **lososy** – podstatné jméno rodu mužského životného užitě v 7. pádě množného čísla;
- **neosvětlí (se)** – tvar přítomného času slovesa *neosvětlit*;
- **zdařilých** – 2. pád množného čísla tvrdého přídavného jména *zdařilý*.

1 bod

31 Které z následujících tvrzení jednoznačně vyplývá z výchozího textu?

- A) Oproti ohňostrojům má videomapping kromě šetrnosti k životnímu prostředí tu výhodu, že představení trvá delší dobu.
- B) U videomappingu platí, že čím je promítací plocha členitější, tím víc neosvětlených míst se v promítaném obrazu objeví.
- C) Při vytváření videomappingu musí jeho autoři vždy zaostřit obraz promítaný z několika projektorů, a to za pomoci složité matematické teorie.
- ☒ D) Při videomappingu se používají prostředky zabraňující vlivům vibrací, které jsou zapříčiněny našlapováním velkého množství návštěvníků akce.

Zdůvodnění

Správnost řešení, tzn. že posuzované tvrzení jednoznačně vyplývá z výchozího textu, dokládá pasáž vyznačená ve výchozím textu barevně.

32 **Tvrzení č. 1:** Autor výchozího textu se přímo obrací na čtenáře.

Tvrzení č. 2: Hlavním účelem textu je přesvědčit čtenáře, aby novoroční oslavy strávil sledováním videomappingu namísto ohňostroje.

Odpovídá alespoň některé z výše uvedených tvrzení výchozímu textu?

- ☒ A) Výchozímu textu odpovídá pouze tvrzení č. 1.
- ☐ B) Výchozímu textu odpovídá pouze tvrzení č. 2.
- ☐ C) Výchozímu textu odpovídá každé z těchto tvrzení.
- ☐ D) Výchozímu textu neodpovídá žádné z těchto tvrzení.

Zdůvodnění

Tvrzení č. 1 **je pravdivé**. Autor výchozího textu se přímo obrací na čtenáře např. v pasážích *nudná stěna se vám tak před očima promění nebo spatříte třeba jezero se zpívajícími lososy*.

Tvrzení č. 2 **není pravdivé**. V poslední odstavci textu je čtenář informován, že *přibývá měst, která jím (videomappingem) nahrazují novoroční ohňostrojevou kratochvíli, neboť jde o alternativu šetrnější k životnímu prostředí*. Nepíše se zde, co se od čtenáře očekává, popsaná situace se ani nijak nehodnotí. Celkově text neobsahuje prvky přesvědčování a nemá přesvědčovací funkci, nemůže tedy jít o jeho hlavní účel.